

ПЕРШОДЖЕРЕЛА

Ларіон, митрополит

НАВЧАЙМО ДІТЕЙ СВОЇХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ВІРА Й КУЛЬТУРА, ч. 6 (90)

3

НАВЧАЙМО ДІТЕЙ СВОЇХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ!

Проповіді.

I.

БЕРЕЖИМО УКРАЇНСЬКІ ЗВИЧАЇ.

Як тільки приходять більші українські Свята, ми зараз таки згадуємо про свої окремі народні звичаї, зв'язані з їхнім святкуванням. Протягом нашої багатовікової духової історії ми набули собі або склали різні народні церковні й домашні звичаї, і завжди бережемо їх і пильно виконуємо, як свої рідні, як близькі нашої душі.

Церковні звичаї в українського народу сильно й міцно ідеологічно пов'язалися з самими Святами, і по всій Україні, так само і по всьому нашому розсіянні за межами Батьківщини, ми пильно й свято бережемо ці свої звичаї, як притаманну ознаку нашої нації.

Ці народні віковічні звичаї виразно охороняють нас від винародовлення, коли ми знаходимося за границями своєї Батьківщини, нагадують нам про неї і допомагають любити її. Нагадують нам про все своє рідне!

Деякі Свята особливо сильно пов'язані з різними домашніми й церковними звичаями. Напр. Різдво Христове святкує увесь християнський світ, і кожен народ, кожна окрема нація святкує його по-своєму. І всі народи пильно бережуть ці святкові звичаї, як своє рідне, як своє святе, як своє матірнє.

Звичай ще від дитинства надають нам духових сил міцно пам'ятати про

Але всі українські родини, як Церкви Домашні, нехай піднесуть українську мову на найвищий щабель!

Бо українська мова — душа Української Нації!

А в душі сила, і слава, і budúчість!
Христос Воскрес!

† Іларіон,
Митрополит Вінніпегу і всієї Канади.

Розу Божого 1961-го, квітня 9-го дня, на день Святогосподнього Воскресіння Христового.
Всеукраїнська Митрополітська Катедра Пресної Троїци в Вінніпегу.

свій народ, як свою націю, і не відриятися від нього. З різних причин, буває, ми змушені кидати свою Батьківщину, і лишаємо її, аніжимо за далекою й широким морям й океанами, і там позостаємося на все життя. Але вікова історія та вікові приклади всього світу навчають нас, що і в такому випадкові ми зобов'язані кінче берігти все своє рідне, ми обов'язані не поривати звичаєвих і духових зв'язків зі своєю Батьківщиною, зі своєю родиною.

Таки треба бути рідним сином своєї Батьківщини, де б ти не жив! Тоді ти духово будеш щасливий, і не будеш самотнім на чужині.

II.

ЛЮБИМО СВЯТ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДІ!

I.

Служімо українському народові найперше!

Ісус Христос, Син Божий, в передвічного опріділення Бога Отця на землю зійшов і жив між нами, щоб спасти нас, і щоб показати, як нам належить жити на нашому світі. Тому й тут зоруємося на життя Сина Божого, бо це нам Заповідь, як треба жити.

Ісус Христос самовіддано любив свій рідний народ, і все життя вірно служив йому. Посланоючи Своїх Учень на проповідь, Христос їм наказав: "На путь до поган не ходіть, і до Самарянського міста не входіть, але йдіте радніші до овечок загинувших дому Ізраїлевого!" (Матвія 10. 5-6).

Отже, Христос дбає найперше про свій рідний народ, його спасіння — найближче йому. Це глибокий навчальний приклад і всім нам, щоб ми теж не занедбували служити найперше своєму рідному українському народові, щоб потреби свого народу були найближчі для нас. Ти українець, — то й оставайся ним ти й усі твої покоління на віки вічні!

Такий же дуже повчальний приклад цього самого бачимо й при уз-

дорослею дочку хананейки (Матвія 15, 21-28). Одна хананейка йшла за Христом і вимала до Нього й благала: "Змилуйся надо мною, Господи, Сину Давидів, — демон тяжко дочку мою мучить!" А Він їй не відповів ані слова. Тоді Учні Його, підійшовши, благали Його та казали: "Відпусти Ти її, бо кричить вслід за нами!" А Він відповів і сказав: "Я посланий тільки до загинулих овець дому Ізраїлевого. Не годиться вийти хліб у дітей, і кинути щепкам"... І тільки за велику Віру цієї чужинки-хананейки Христос уздоровив дочку її.

Який це глибокий приклад для всіх нас, як треба служити своєму українському народові!

2.

Служити народові, то служити Богові.

Отже, Христос любив усіх людей світу, але найбільше й найперше — свій рідний народ! Це для всіх нас великий показний приклад, — робимо так і ми! Інтереси й потреби свого рідного народу ставмо на перше місце, як це робив і Христос!

Не годиться брати хліб у рідних дітей, у свого народу, і віддавати його чужим. Бо то гріх і сором найперше служити чужому, забуваючи за свого, коли свій тут же потребує твоєї допомоги.

А що то є любити свій народ? Любити — то служити. Хто любить свій народ, той йому служить, служить любовно й самовіддано, ні на що не оглядаючись. Служимо ж і ми своєму рідному народові, як служив Своему народові все життя Своє Сам Христос, — служив повсякчасно аж до кінця, аж до Хреста! Служимо зо ширим серцем та з палкою любов'ю, міцно пам'ятаючи віковчену новозавітну заповідь, що "Служити народові — то служити Богові!" (пор. Матвія 22, 34-40, особливо 22, 39).

З боєм треба сказати, що тепер є багато й таких українців, що не дбають найперше служити своєму рідному народові, але служать чужому. Свій народ на Батьківщині розбитий, поневолений, розп'ятий, а є й такі на чужині, що служать власне поневоленцям нашим...

3.

Людина — це витвір довгої історії.

Ніколи не забуваймо, що кожен пілд вивляє в собі все попереднє довге плакання, яке одержало дерево, шoki зродило його. Так і кожна людина вивляє на собі і в собі все, що складає культурне вікове багатство народу, який його породив.

За кожною людиною стоять усі покоління його предків, увесь запас їхнього знання, увесь досвід, зібраний віками його оточенням. Людина витягає в себе все, що складає душу її народу, славу його перемог, сором його поразок, гіркоту його рабства, скорботу й радість усіх попередніх поколінь.

Мова, Релігія, обряди, епос, народні пісні, мудрість попередніх віків, передання, казки, повір'я, пережитки довгих століть, — усе це склало людину, у нас — українця. І людина вивляє й відбиває все це, лише ним і живе ним. Це її рідна стихія, її рідна кров, що дюркоче в її жилах, і це все сприймається нею з молоком матері.*

Це саме підкреслював і наш письменник і історик П. Куліш: "Минуле зв'язане з сучасним органічно, і нема нічого в сучасному, що не мало б свого коріння в минулому".

Ось тому українцеві обов'язаний позоставатися українцем, коли хоче бути людиною повновартісною, — правдивим Образом і Подобою Божою!

В Європі й за морем нема насильного державного винародовлення, — навпаки, тут плакаються різні національні культури. Усі рівні, усі шановані, усі корисні. Але може легко винародовити саме життя, а воно сильніше за державу.

III.

БЕРЕЖИМО СВОЮ УКРАЇНСЬКУ МОВУ.

1.

Мова сильно пов'язана зо звичаями.

Рідні звичаї — на чужині — це евшан зілля, яке нагадує нам про все своє, про все рідне, про родину, про

* Проф. Архимандрит Кириак: Антропологія. Париж, 1950 р. ст. 7.

свою Батьківщину, і в'яже в нею, й оберігає від забуття її.

Українська мова невідривна від своїх українських звичаїв. Де свій звичай, там і своя рідна мова. А де українська мова, там буде і український звичай. Звичай і мова — це одне ціле, нерозірвальне.

Коли ми святкуємо ріднячий Святий Вечір, то він буде українським тільки тоді, коли ми всі в родині говоримо українською мовою. Коли ж ми української мови не вживаємо, то такий ріднячий Вечір не буде Святим, а тільки штучним. Кутя без української мови зовсім не смачна!

Наш український рідний звичай потребує для себе й української мови. Великодня паска не буде солодкою й пахучою, коли ми не заговоримо по-українському. Великодня писанка втрачає свою красу без української мови.

Бо душею своєю рідного звичаю є українська мова.

Хто забуває свої рідні українські звичаї, той помаду забуває й українську мову!

І навпаки, — хто забуває українську мову, той кинце забуває й українські звичаї. Бо вони стають німі для нього! А хто забуває звичаї й мову, той забуває і свою націю, — свою Віру, свій народ.

Ось тому, коли ми живемо поза межами своєї першої всенародної Батьківщини, звідки походять наші діди-прадіди, ми обов'язані найперше любити свою українську мову і школи не забувати її!

А покинеш свою українську мову, то помаду перестанеш любити й свою Україну, а згодом станеш до неї зовсім байдужий. Цебто, відірвешся від своєї нації і станеш людиною порожньою...

Українська нація — це український народ, Українська Православна Віра, Українська Православна Церква, українські Святі, українська мова, українська історія, українська культура, українські звичаї, Українська нація самостійна, окрема, у багато чому зовсім відмінна від інших націй.

Людина може бути повновартісним членом своєї нації тільки тоді, коли має в собі повно ознак своєї нації. Повновартісний українець свідомий своєї нації і нерозривно пов'язаний з

нею. Бо правдиве життя і правдиве щастя людини — тільки серед своєї рідної нації!

2.

Мова — це серце народу, це жива душа його!

Рідна мова — це мова наших батьків і прабабьків, дідів і прадідів, це мова того народу, з якого ми колись вийшли. Того народу, що породив нашу родину.

Рідна мова — це найголовніша основа існування народу, як окремої нації: без окремої своєї мови нема самостійного народу, нема самостійної нації, нема самостійної Церкви, нема самостійної культури.

Бо рідна мова — то основа нашої Віри, нашої історії, нашої культури, нашої Церкви, як жива душа народу, як жива душа нації.

Мова — то серце народу: гине мова, гине й народ!

Мова — то як у дерева корінь: усихає корінь, то всихає й воно!

Гине мова — гине й історія, культура, Церква, як чинники окремішності народу, як чинники, що складають твою націю.

Хто цурається своєї рідної мови, — той у саме серце ранить свій народ!

Той веде його до смерті!

У кожного народу в його живій мові ховається найсвятіше: його Віра, його серце, його душа, його культура, його філософія.

Розумні вікові приказки, виховні приповідки віками складає народ тільки своєю рідною мовою. Приповідки хорощі й мудрі тільки в рідній мові.

Чарівна українська пісня тільки тоді жива, коли ми співаємо її своєю українською мовою. Пісня й мова пов'язані нерозірвально, бо і в пісні, і в мові її — дух народний.

Рідняня колядка теплою ласкою проймає тобі душу й серце тільки тоді, коли ти колядуєш своєю рідною українською мовою! Колядка іншою мовою не годубить серця твого!

Святкові привіти: "Христос Родиться!" "Христос Воскрес!" радіші тільки тоді, коли ми їх проказуємо своєю українською мовою. А сказані чужою мовою, вони порожні й хо-

лоді для нашої душі й серця!

Рідна мова — це вся основа духового життя нації, а також і твого власного:

Душа народу — Рідна Мова,
Всьому живому — рідна мати,
Найперша нації основа,
Ясні людського серця шати!

Предвічний воїн Бога-Слова
З Небес народив на чіти,
Рука мамусина шовкова
Спокою з нею заживати!

У ній розради всім безодня,
Як квітці ранішня роса,
Вона троянда всенародна,

Усім надлабром Краса,
Вона всім Пісня Великодня,
Що вібить серце в Небеса!

Українська мова — це найбільша духовна сила українця, а коли духовна, то й всеїстотна, бо вона зростає від духової. Без цієї сили, цебто без української мови українець порожній, і безвартісний, як вицвілий горіх... І не творчий, як людина бездушна...

3.

Це Господь поблагословив розвій різних мов.

Світ Божий — різноманітний!

Погляньте в літні на квітучу луку:
яка вона різноманітна! Десятки родів квіток, — усі різні, усі по-різному пахнуть!

Але всі вони разом складають одне живе ціле, — прекрасне як Небо, пахуче, як лано матері!

Так і мови світу: вони найрізніші, а всі разом — найкращий світовий спосіб для легкого порозуміння людей між собою, найперша основа духового зросту людини й народів.

І це Господь і в Новому Заповіті поблагословив розвій найрізніших мов.

Коли Ісус Христос прощався зі Своїми Учнями, Він настановив їх Апостолами, і наказав їм: "Ціть і навчить усі народи, хрестячи їх у Ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа, навчаючи їх зберігати все те, що Я вам заповів був!" (Матвія 28. 19, 20).

Отже, Ісус послав Своїх Апостолів до всіх народів, — цебто всі народи

згадав, нікого не оминув. А кожен же народ має свою рідну мову, свою окрему мову.

Щоб Апостоли змогли виконати цю велику основну Заповідь християнізації всього світу, Господь послав їм Духа Святого, Який навчав їх різних мов, їх навчив, а мови освятив.

Святе Писання розповідає: "Коли сповнився день П'ятдесятниці, всі вони (Учні Ісусові) однодушно знаходились вкупі.

І нагло починився шум із Неба, ніби буря гвалтовно зірвалася, і переповнилася весь той дім, де сиділи вони.

І явилися їм язикі поділені, немов би огнівні, та й на кожному з них по однім осів.

Всі ж вони переповнилися Духом Святого, й почали говорити ішими мовами, як їм Дух промовляти давав!" (Дії 2. 1-4).

Це величезна й глибока світова історична подія: Ісус Христос поблагословив Духом Святим християнізацію всього різномовного світу.

І Господь не зробив так, щоб увесь світ заговорив однією спільною мовою, мовою Його Учнів-Апостолів, ні, — Він учинив, щоб Його Учні заговорили різними мовами, живими мовами світу!

Цим Господь поблагословив різноманітність мов усього світу, поблагословив розвій кожної мови у світі.

І як ми любимо кожну людину, як брата свого, так шануємо і кожну мову, як витвір духа народнього.

І нема мов видатніших або малих, — усі мови поблагословені на розвій — усі мови глаголю (Слова) Божі, усі вони — для життя та на щастя людям, та для славлення Бога:

Глаголю Вишній, Рідна Мова,
Ти серце і душа народу,
Ти споконвічне Боже Слово,
Що всіх освічує в рід з роду!

Ти вічний Голос нам Господній,
Ти Пісня Райська Херувима,
Ти Давні величній всенародній,
Стіна Святині незборима!

Ти Духа Божого краплина,
Величчя наша Рідна Мова:
Душі троянда ти єдина,
Лелія серцеві шовкова!

Українська мова — це віковичний витвір усього українського народу, тому це жива збірна душа його, живе збірне серце українського народу!

4.

Святі Отці визнавали рідну мову в Церкві.

Святі Отці глибоко розуміли наказ Христа про рідну мову та про оповідання про Зшествя Св. Духа на Апостолів, і дали вислів свого розуміння в церковній Службі на П'ятдесятницю в день Святої Тройці.

Так, у другій Колінопріклонній Молитві Св. Василя Великого на Зелені Свята глибоко висловлено про рідну мову в Церкві: "Господи, Кусе Христе, Боже наш! Ти людям подав мир Свій і Дар Найсвятішого Духа... Ти сьогодні що Благодать відкрито подав Своім Учнім і Апостолам, і уста їхні язиками огнєвими змінив, і через них увесь людський рід почув Богопізнання на рідній мові своїй!" Чи можна ще ясніше говорити про рідну мову в Церкві та про рідну мову в домі, в родині?

А ось Стихира на Великій Вечірні Зеленіх Свят: "Ти рідними мовами, Христе, оновив Своїх Учнів, щоб ними вони прославляли Тебе, Слово Безсмертне, Бога, що подає душам нашим милість велику".

Стихира на Стиховних тоді ж: "Господи, Дух Святий, наповнивши Апостолів Твоїх, навчив їх говорити рідними мовами. Тим і сталося чудо, невірам ніби п'янство, а для вірних найславніший спосіб спасіння. Благаємо Тебе, Чоловіколюбче, і нас учини достойними Сйва Твого!"

Звідти ж: "Господи, народи, не розуміючи сили Найсвятішого Духа, що зійшов на Апостолів Твоїх, уважали перемену мов за п'янство. Але ми, мовою рідною змінявшися, невинно говоримо так: Благаємо Тебе, Чоловіколюбче, — Духа Свого Святого не відбери від нас!"

Сідальний на Утрени в понеділок Святого Духа: "Дух Найсвятіший, огнем зійшовши сьогодні на Апостолів, жахом наповнив збори людей: коли бо Апостоли заговорили язиками огнєвими, кожен почув свою рідну мову. Тим і сталося чудо, невірам ніби п'янство, а для вірних поправді спасення. Тому прославляємо Силу Твою, Христе, Боже, благуючи послати милостиво слугам Своім прощення провин".

Оце свідчення найшої Церкви, що читаються або співаються на Зелені Свята. Тут ясно показано, що рідна мова в Церкві чи в родині — це наказ Йї, який має величезне значення. Церква наша тут свідчить, що рідна мова:

1. Це Благодать Бога для Богопізнання всім.
 2. Схід Духа Святого на Апостолів і відкриття їм інших мов, — це чудо Боже, спосіб спасіння для всіх.
 3. Це спосіб, щоб усім розуміти й славити Бога,
 4. Це дія Святого Духа в людині. Родина — Домова Церква, тому й вона повинна вживати тільки свою українську мову, бо Дар Духа Святого зійшов на неї.
- Нема мов великих і малих, — усі вони Дар Духа Святого для людини. (Далі буде).

† Іларіон.